

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Мехатроніки та електротехніки (№ 305)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант ОП

 Андрій ПОГУДІН

«29» серпня 2025 р

СИЛАБУС *ОБОВ'ЯЗКОВОЇ*
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Електротехнічне обладнання енергоустановок

Галузь знань: _____ 14 Електрична інженерія _____

Спеціальність: 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка

Освітня програма: Нетрадиційні та відновлювані джерела енергії

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Вводиться в дію з «01» вересня 2025 р.

Харків 2025

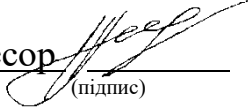
Розробник: ст. викладач Бояркін А.О
(посада, науковий ступінь і вчене звання, ім'я та прізвище)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри (№ 305)
мехатроніки та електротехніки
(назва кафедри)

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри д.т.н., професор
(науковий ступінь і вчене звання)

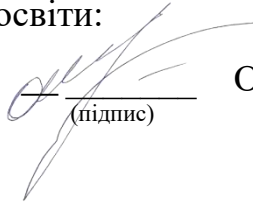

(підпис)

Роман ТРИЩ
(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Погоджено з представником здобувачів освіти:

_____

(підпис)

Олександр ЛІСІН
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

1. Загальна інформація про викладача

Фото	ПІБ: Бояркін Андрій Олександрович
	Посада: старший викладач кафедри №305 мехатроніки та електротехніки
	Науковий ступінь:
	Вчене звання:
	Перелік дисциплін, які викладає: електроніка та мікросхемотехніка, електричні машини, програмування мікропроцесорних пристроїв
	Напрями наукових досліджень: електротехніка, мехатроніка
	Контактна інформація: +38 095 757 43 25 a.boyarkin@khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

Форма здобуття освіти	Денна
Курс, семестр	3 курс, 6 семестр
Мова викладання	Українська
Тип дисципліни	Обов'язкова
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	<i>денна:</i> 3,5 кредитів ЄКТС / 105 годин (48 аудиторних, з яких: лекції – 32, лабораторні – 16; самостійна робота – 57);
Види навчальної діяльності	Лекції, лабораторні, самостійна робота
Види контролю	проміжний контроль – модульний; підсумковий (семестровий) контроль – іспит
Пререквізити	Фізика, математичний аналіз, електротехніка, пристрої промислової електроніки нетрадиційних установок.
Кореквізити	Електричні станції мережі системи, перетворювачі енергії.
Постреквізити	Проектування вітроагрегатів, проектування сонячних і теплових енергоустановок, інформаційно-керуючі системи і комплекси нетрадиційних енергетичних установок.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни, переліки компетентностей та очікуваних результатів навчання

Мета – формування системних фахових знань з електротехнічного обладнання нетрадиційних енергоустановок, їх техніко-економічним показникам, методам розрахунку.

Завдання – засвоєння теоретичних знань про принципи дії електротехнічного обладнання нетрадиційних енергоустановок; практичних вмій: обирати режими роботи, розраховувати базові схеми електротехнічних пристроїв.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми під час професійної діяльності у галузі електроенергетики, електротехніки та електромеханіки або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів фізики та інженерних наук і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні компетентності

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

- здатність вирішувати комплексні спеціалізовані задачі і практичні проблеми, пов'язані з роботою електричних систем та мереж, електричної частини об'єктів нетрадиційної та відновлювальної енергетики
  - здатність вирішувати практичні задачі із залученням методів математики, фізики та електротехніки;
  - здатність вирішувати комплексні спеціалізовані задачі і практичні проблеми, пов'язані з роботою об'єктів нетрадиційної та відновлювальної енергетики;
  - здатність виконувати професійні обов'язки із дотриманням вимог правил техніки безпеки, охорони праці, виробничої санітарії та охорони навколишнього середовища.

Програмні результати навчання:

- знати і розуміти теоретичні основи метрології та електричних вимірювань, принципи роботи пристроїв автоматичного керування, релейного захисту та автоматики, мати навички здійснення відповідних вимірювань і використання зазначених пристроїв для вирішення професійних завдань;

- знати принципи роботи електричних машин, апаратів та автоматизованих електроприводів та уміти використовувати їх для вирішення практичних проблем у професійній діяльності;
- знати основи теорії електромагнітного поля, методи розрахунку електричних кіл та уміти використовувати їх для вирішення практичних проблем у професійній діяльності;
- здійснювати аналіз процесів в електроенергетичному, електротехнічному та електромеханічному обладнанні, комплексах і системах відновлюваної енергетики;
- здатність продемонструвати знання і розуміння фундаментальних математичних і фізичних принципів, що лежать в основі роботи пристроїв нетрадиційної та відновлювальної енергетики.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Електричні машини.

Тема 1. Трансформатори.

Лекційні заняття. Призначення і галузі застосування трансформаторів. Будова і принцип дії однофазного трансформатора. Коефіцієнт трансформації. Умовні позитивні напрями напруг, струмів, ЕРС і магнітних потоків. Умовні графічні позначення, які застосовуються для зображення трансформаторів на електричних схемах.

Досліди холостого ходу та короткого замикання, призначення й умови проведення. Втрати енергії. Паспортні данні трансформаторів. Зовнішні характеристики. Будова, принцип дії та галузі застосування трифазних трансформаторів. Поняття про групи з'єднань.

Лабораторні заняття. Дослідження однофазного трансформатора.

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до виконання та захисту лабораторних робіт.

Тема 2. Асинхронні машини.

Лекційні заняття. Будова асинхронної машини. Обертове магнітне поле. Робота асинхронної машини у режимі двигуна. Електромагнітний момент. Механічні характеристики. Робота асинхронної машини у режимі генератора. Перетворення механічної енергії в електричну в асинхронному генераторі. Втрати потужності в АГ. Енергетична діаграма. Автономний АГ. Збудження. Схема заміщення. Електромагнітна потужність та електромагнітний момент. Регулювання частоти та напруги. Характеристики АГ.

Лабораторні заняття. Дослідження і розрахунок параметрів та характеристик асинхронного трифазного двигуна.

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до виконання та захисту лабораторних робіт.

Тема 3. Синхронні машини.

Лекційні заняття. Будова синхронної машини. Схеми збудження. Робота синхронної машини у режимі генератора. Характеристики СГ: холостого ходу, зовнішня та регульовальна. Паралельна робота СГ. Робота синхронної машини у режимі двигуна. Робочі характеристики СД. Втрати потужності та ККД синхронних машин.

Лабораторні заняття. Дослідження і розрахунок параметрів та характеристик синхронного генератора

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до виконання та захисту лабораторних робіт.

Тема 4. Машини постійного струму.

Лекційні заняття. Будова машини постійного струму. Принцип дії генератора (ГПС) і двигуна постійного струму (ДПС). Реакція якоря, комутація. Характеристики ГПС з незалежним, паралельним та змішаним збудженням: характеристика холостого ходу та умови самозбудження, зовнішня та регульовальна характеристики. Механічні характеристики ДПС з незалежним, паралельним, послідовним та змішаним збудженням. Пуск, регулювання частоти обертання та реверсування ДПС. Втрати потужності і ККД МПС. Робочі характеристики.

Порівняння СТ, АГ та ГПС

Лабораторні заняття. Дослідження та розрахунок параметрів та характеристик генератора постійного струму з паралельним збудженням

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до виконання та захисту лабораторних робіт, підготовка до модульних контрольних робіт.

Модульний контроль 1

Модуль 2.

Змістовий модуль 1. Електромагнітні апарати. Електропривод.

Тема 5. Елементи теорії електромагнітних апаратів. Вибір електромагнітних пристроїв.

Лекційні заняття. Пристрої керування та регулювання: реле, контактори, регулятори, апарати захисту, електромагнітні крани, клапани, муфти, гальма і регулятори напруги. Втяжні, поворотні і притяжні електромагнітні апарати. Властивості електромагнітів постійного та змінного струму.

Експлуатаційні параметри: сила тяги, повітряний зазор. Коефіцієнт запасу. Розраховане тягове зусилля. Переміщення. Конструктивний фактор. Методика вибору і розрахунку електромагніта. Групи електромагнітних механізмів. Електромагнітне гальмо, електромагнітна муфта зчеплення, електромагнітна муфта зчеплення-гальмування.

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до виконання та захисту лабораторних робіт.

Тема 6. Елементи електропривода

Лекційні заняття. Моменти, які діють в електроприводі. Механічні характеристики промислових механізмів. Рівняння руху електропривода. Навантажувальні діаграми електропривода. Діаграма моментів і потужностей. Розрахунок потужності електродвигуна (еквівалентного струму, еквівалентного моменту та еквівалентної потужності); розрахунок потужності та вибір двигуна для повторно- короткочасного режиму. Особливості електромагнітного привода.

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до виконання та захисту лабораторних робіт.

Тема 7. Елементи синхронно-стежного привода

Лекційні заняття. Структурна схема синхронно-стежного привода. Здавальний елемент, датчик, пристрій порівняння, підсилювач, виконавчий механізм, джерело електроенергії. Вимірники неузгодження: (потенціометричний, сельсиновий).

Будова, індикаторний і трансформаторний режими роботи сельсинів. Характеристики. Призначення.

Тахогенератори. Конструкція, принцип роботи, характеристики синхронних, асинхронних та тахогенераторів постійного струму. Порівняльний аналіз. Галузь використання.

Виконавчі двигуни. Двигуни постійного струму. Особливості конструкції. Характеристики. Асинхронний двигун з порожнистим немагнітним ротором. Конструкція, принцип роботи. Характеристики. Галузь застосування.

Перетворювачі рода струму. Найпростіші схеми пасивних і активних фазочутливих випрямлячів. Принцип роботи. Керування електродвигунами за допомогою мікропроцесорів, ключові підсилювачі потужності.

Лабораторні заняття. Дослідження сельсинів. Дослідження тахогенераторів

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до виконання та захисту лабораторних робіт.

Тема 8. Вплив змінювання частоти змінного струму на економічність роботи енергосистем.

Лекційні заняття. Загальні положення. Вплив змінювання частоти змінного струму на роботу електростанцій, на продуктивність споживання електроенергії, на споживання активної та реактивної потужності в енергосистемі, на втрати в мережі, на навантаження лічильників електричної енергії. Витрати енергії на власні потреби нетрадиційних енергоустановок.

Самостійної роботи здобувачів. Опрацювання матеріалу лекцій, підготовка до модульних контрольних робіт.

5. Індивідуальні завдання

Терміни видачі завдання – 8-й тиждень семестру.

Терміни здачі завдання – 14-й тиждень семестру.

РГР. « Розрахунок пускових та гальмових пристроїв, параметрів та побудова механічних характеристик АД та ДПС.», обсяг пояснювальної записки – 6...8 сторінок формату А4.

6. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, лабораторних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота здобувачів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники), наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження)

7. Методи контролю

Поточний контроль: опитування на лабораторних заняттях; проведення письмових контрольних робіт з окремих розділів; проведення групових та індивідуальних консультацій.

Модульний контроль: модульних контрольних робіт.

Підсумковий контроль: іспит.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Таблиця 8.1 – Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Семестр 6			
Модуль 1			
Змістовий модуль 1. Електричні машини.			
Активність під час аудиторної роботи	0...1	8	0...8
Виконання та захист лабораторних робіт	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...16	1	0...18
Модуль 2			
Змістовий модуль 1. Інтерфейси			
Активність під час аудиторної роботи	0...1	8	0...8
Виконання та захист лабораторних робіт	0...5	2	0...10
Модульний контроль	0...16	1	0...18
Виконання і захист РГР	0...16	1	0...18
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль *залік* проводиться у разі відмови здобувача освіти від балів підсумкового контролю й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового заліку здобувач освіти має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з двох теоретичних та одного практичного запитань. Максимальна кількість балів за кожне теоретичне запитання 30 балів, за практичне – 40 балів (сума – 100 балів).

Таблиця 8.2 – Шкали оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційний залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача освіти протягом семестру

Задовільно (60-74) – мати знання і уміння для забезпечення програмних результатів навчання. Виконати та здати розрахунково-графічну роботу. Написати дві модульні роботи.

Добре (75-89) – мати знання, уміння й навички для забезпечення програмних результатів навчання. Виконати та здати розрахунково-графічну роботу. Написати дві модульні роботи. Виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах.

Відмінно (90-100) – мати знання, уміння й навички для забезпечення програмних результатів навчання. Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх.

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять. Пропущені заняття та невиконані завдання відпрацьовуються здобувачами протягом семестру, в якому вивчається дисципліна під час самостійної роботи. Захист завдань здійснюється на щотижневих консультаціях викладача.

Дотримання вимог академічної доброчесності здобувачами освіти під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/files/uploads/polozenna/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>) Очікується, що роботи здобувачів освіти будуть їх оригіналь-

ними дослідженнями або міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів освіти становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброочесності. Виявлення ознак академічної недоброочесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування викладачем незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/files/uploads/ustavnye-dokumenty/kodeks-etiki-s.pdf>).

10. Методичне забезпечення

1. Електричні машини [Електронний ресурс] : навч. посіб. Ч. 1 / С. А. Агаркова, А. О. Бояркін, А. Г. Кислий, О. М. Косиченко. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харків. авіац. ін-т», 2025. – 108 с.

2. Електричні апарати [Електронний ресурс] : консп. лекцій / Е. А. Хом'як, А. О. Бояркін, О. М. Косиченко. — Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харків. авіац. ін-т», 2025. – 96 с.

3. Електричні машини/ А. О. Бояркін, Е. А. Галіцин, М. В. Гаранжа, О. М. Косиченко. – Навч. посібник з лабораторного практикуму. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – с.

4. Синхронні генератори зі збудженням від постійних магнітів/ А. О. Бояркін, Е. А. Галіцин, М.В. Гаранжа, О. М. Косиченко. – Навч. посібник з розрахунково-графічної роботи, курсовому й дипломному проектуванню. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – 92 с.

<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=1376>

11. Рекомендована література

Базова

1. Електричні машини [Електронний ресурс] : навч. посіб. Ч. 1 / С. А. Агаркова, А. О. Бояркін, А. Г. Кислий, О. М. Косиченко. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харків. авіац. ін-т», 2025. – 108 с.

2. Електричні апарати [Електронний ресурс] : консп. лекцій / Е. А. Хом'як, А. О. Бояркін, О. М. Косиченко. — Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харків. авіац. ін-т», 2025. – 96 с.

3. Белікова Л.Я., Шевченко В.П. Електричні машини/ Навчальний посібник. — Одеса: Наука і Техніка, 2014. — 480 с.

4. Розрахунок параметрів електротехнічних пристроїв : навч. посібник/ В.Ф. Болюх, С.М. Кожемякін, В.С. Марков. – Харків: НТУ «ХПІ», 2016. – 120 с.

5. Електричні машини/ А. О. Бояркін, Е. А. Галіцин, М. В. Гаранжа, О. М. Косиченко. – Навч. посібник з лабораторного практикуму. – Харків: Нац. аерокосм. ун- т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – с.

6. Синхронні генератори зі збудженням від постійних магнітів/ А. О. Бояркін, Е. А. Галіцин, М.В. Гаранжа, О. М. Косиченко. – Навч. посібник з розрахунково-графічної роботи, курсовому й дипломному проектуванню. – Харків: Нац. аерокосм. ун- т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – 92 с.

Допоміжна

1. Паначевний Б.І. Курс електротехніки. Підручник, - Харків: Торнадо, 1999.-288с.

2. Лавріненко Ю.М. та ін. Електропривід. / Підручник К.: "Ліра-к" 2012 504 стор.

12.Інформаційні ресурси

Сайт університету <http://www.khai.edu>

Науково технічна бібліотека <https://dspace.library.khai.edu/>

Сайт кафедри <https://k305.khai.edu>